

قیمت گذاری محصولات یوتیلیتی

نوع گزارش: تحلیلی، کوتاه

شماره گزارش:

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۲/۰۷

گردآوری و تدوین: رضا زمانی، محمدعلی پورابراهیم

مدیر مطالعه: علی یاراحمدی

ناظر: سید حامد حسینی، فریدون اسعدی، هادی ابراهیمی

۱. مقدمه

واحدهای عملیاتی پتروشیمی و پالایشگاه‌ها همواره به‌صورت مستمر در تبادل خوراک و یوتیلیتی با یکدیگر هستند. هدف این تعاملات، صرفاً افزایش سودآوری در یک بخش مجزا نیست، بلکه ارتقاء بهره‌وری در کل زنجیره ارزش را دنبال می‌کند. چنین همکاری‌هایی نه تنها به بهینه‌سازی مصرف منابع کمک می‌کنند، بلکه زمینه‌ساز برنامه‌ریزی دقیق‌تر تولید، کاهش هزینه‌ها و بهبود کیفیت محصولات نهایی نیز می‌شوند. با این حال، یکی از پیامدهای نامطلوب خصوصی‌سازی در صنعت نفت کشور، غفلت از اصول زنجیره ارزش و پیوستگی ذاتی میان واحدهای عملیاتی بوده است؛ مسأله‌ای که به بروز اختلالات جدی در ساختار صنعت پالایش و پتروشیمی انجامیده است. برای نمونه، در صنعت پالایش، واحدهایی مانند روغن‌سازی، قیرسازی و حتی پتروشیمی‌های مجاور می‌بایست به‌عنوان بخش‌هایی یکپارچه از پالایشگاه اصلی باقی می‌ماندند. این یکپارچگی به مدیریت امکان می‌داد تا با هماهنگی بیشتر در موازنه جرم و انرژی، کنترل مؤثرتری بر فرآیندها داشته و طرح‌های توسعه‌ای را با ابتکار و انعطاف‌پذیری بیشتری پیش ببرد. در نتیجه خصوصی‌سازی، پیوستگی زنجیره ارزش و زنجیره تأمین در بسیاری از مجتمع‌های پتروشیمی دچار چالش شده است. یکی از نمودهای بارز این اختلال، موضوع تأمین یوتیلیتی برای پتروشیمی‌هاست که در ادامه این گزارش به تفصیل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲. آشنایی با مجتمع‌های تولید کننده یوتیلیتی در کشور

تا پیش از سال ۱۳۷۸، تمامی شرکت‌های پتروشیمی کشور - از جمله پتروشیمی شیراز و پتروشیمی بندرامام - دارای واحد یوتیلیتی مستقل در درون مجموعه خود بودند. اما با آغاز اجرای طرح ایجاد مناطق ویژه اقتصادی پتروشیمی در عسلویه و ماهشهر پس از این سال، سیاست کلی شرکت ملی صنایع پتروشیمی بر احداث یوتیلیتی‌های متمرکز در این مناطق متمرکز شد. هدف اصلی از اجرای این سیاست، فراهم‌سازی شرایطی بود تا شرکت‌های پتروشیمی بتوانند با تمرکز بیشتر بر بهره‌برداری از واحدهای اصلی خود فعالیت کنند؛ در حالی که تأمین خدمات جانبی یا یوتیلیتی‌ها از طریق مجموعه‌های متمرکز صورت گیرد. این رویکرد، به دلیل ایجاد صرفه‌های ناشی از مقیاس، منجر به کاهش هزینه‌های سرمایه‌گذاری و افزایش پایداری در ارائه سرویس‌های جانبی شد. همچنین با تمرکز تأمین یوتیلیتی، نیاز به ظرفیت‌های آماده به تولید (Standby) به میزان قابل توجهی کاهش یافت که این امر در نهایت به کاهش هزینه تمام‌شده خدمات جانبی در واحدهای پتروشیمی انجامید.

در راستای این سیاست، احداث دو مجموعه بزرگ تولید یوتیلیتی با نام‌های پتروشیمی مبین در منطقه ویژه ماهشهر و پتروشیمی فجر در منطقه ویژه عسلویه، به ترتیب با سرمایه‌گذاری ۲/۲ و ۲/۵ میلیارد دلاری آغاز شد. پس از آن، پروژه احداث پتروشیمی دماوند با هدف تأمین خدمات جانبی مورد نیاز واحدهای پتروشیمی مستقر در فاز دوم عسلویه کلید خورد. در حال حاضر نیز، احداث واحد آب نیروی مکران در شهرک پتروشیمی مکران واقع در شهرستان چابهار در دست اجراست تا خدمات یوتیلیتی مورد نیاز شرکت‌های فعال در این منطقه را تأمین نماید. در ادامه، مروری کوتاه بر تاریخچه و مشخصات هر یک از این شرکت‌های تأمین‌کننده یوتیلیتی ارائه خواهد شد.

• مبین انرژی خلیج فارس

شرکت مبین انرژی خلیج فارس در سال ۱۳۷۷ توسط شرکت ملی صنایع پتروشیمی و به صورت سهامی خاص احداث شد. در سال ۱۳۸۶ نام این شرکت در فهرست شرکت‌های مشمول واگذاری موضوع اصل ۴۴ قانون اساسی قرار گرفت. در ادامه، در آبان سال ۱۳۸۸، شرکت مبین به عنوان یکی از شرکت‌های زیر مجموعه شرکت صنایع پتروشیمی خلیج فارس (سهامی عام) درآمد. بر اساس صورت جلسه مجمع عمومی فوق‌العاده صاحبان سهام در اردیبهشت ۱۳۹۳، نوع شرکت از سهامی خاص به سهامی عام تغییر یافت. همچنین در سال ۱۳۹۸، نام این شرکت از پتروشیمی مبین به شرکت مبین انرژی خلیج فارس تغییر پیدا کرد.

• دماوند انرژی عسلویه

شرکت پتروشیمی دماوند در سال ۱۳۷۷ به صورت سهامی خاص تأسیس شد. مرکز اصلی این شرکت در منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس، فاز دوم، قرار دارد. در راستای اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، ۸۰ درصد از سهام این شرکت با شرایط نقد و اقساط به بخش خصوصی واگذار شد. همچنین، در چارچوب اجرای قانون بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور و به منظور تسویه بدهی‌های دولت، ۲۰ درصد باقی‌مانده از سهام متعلق به شرکت ملی صنایع پتروشیمی به سازمان تأمین اجتماعی منتقل گردید. این سازمان نیز در ادامه، ۹ درصد از سهام خود را به شرکت سرمایه‌گذاری نفت، گاز و پتروشیمی تأمین (تاپیکو)، ۵/۶ درصد را به شرکت پتروشیمی فن‌آوران و ۴/۲ درصد را به پتروشیمی غدیر واگذار کرده است.

• شرکت آب نیروی مکران

جدیدترین مجتمع تولیدکننده یوتیلیتی کشور، در شهرک پتروشیمی مکران در حال احداث است. توسعه زیرساخت‌های این شهرک از سال ۱۳۹۳ آغاز شد و اجرای پروژه‌های پتروشیمی آن از سال ۱۳۹۹ وارد فاز عملیاتی گردید. این شهرک در قالب دو فاز توسعه طراحی شده است که فاز نخست شامل چهار مرحله (Stage) خواهد بود و تمرکز اصلی آن بر تولید محصولات زنجیره ارزش متان است. در همین راستا، اولین واحد MTO کشور نیز در این منطقه و با سرمایه‌گذاری گروه پتروشیمی باختر احداث خواهد شد. توسعه زیرساخت‌های شهرک، شامل تأمین یوتیلیتی و ساخت مخازن، بر عهده شرکت توسعه پتروشیمی نگین مکران قرار دارد، در حالی که واحدهای پتروشیمی توسط سرمایه‌گذاران به صورت مستقل اجرا می‌شوند. در حال حاضر، سه شرکت پتروشیمی فعال با حدود ۶۰ درصد پیشرفت فیزیکی در حال احداث هستند. مسئولیت احداث و راه‌اندازی بخش یوتیلیتی، تأسیسات جانبی، خطوط انتقال سرویس‌های یوتیلیتی، آبگیر، آب‌شیرین‌کن و مرکز تصفیه فاضلاب شهرک، به شرکت آب نیروی مکران واگذار شده است. در طراحی این مجموعه، از تجارب شرکت‌های پیشین تأمین‌کننده یوتیلیتی در کشور از جمله فجر، مبین و دماوند

بهره‌برداری شده است. با این حال، تفاوت‌هایی نیز در ساختار آن به چشم می‌خورد؛ برای نمونه، تأمین اکسیژن در این منطقه به صورت غیرمتمرکز انجام خواهد شد. واحد یوتیلیتی شهرک تاکنون به حدود ۶۰ درصد پیشرفت فیزیکی رسیده و نخستین واحدی خواهد بود که در این مجموعه به بهره‌برداری می‌رسد. همچنین، نیروگاه ۱۰۰۰ مگاواتی تولید برق و بخار شهرک پتروشیمی مکران با بهره‌گیری از آخرین مدل ژنراتورهای ساخت مپنا در حال احداث است. واحد شماره یک این نیروگاه هم‌اکنون در مرحله نصب و راه‌اندازی قرار دارد و پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۴۰۳ به بهره‌برداری برسد.

از آنجا که بهره‌برداری از این واحد پیش از راه‌اندازی مجتمع‌های پتروشیمی آغاز می‌شود و ظرفیت تولید برق آن بیش از نیاز روزانه شهرک است، مازاد برق تولیدی به شبکه برق منطقه‌ای ارسال خواهد شد. لازم به ذکر است که منطقه مکران در زمان اوج مصرف، با کمبود حدود ۳۰۰ مگاواتی برق مواجه است که انتظار می‌رود نیمی از این کمبود از تابستان ۱۴۰۳ توسط نیروگاه مذکور جبران گردد.

۳. قیمت‌گذاری یوتیلیتی:

فرآیند قیمت‌گذاری یوتیلیتی مصرفی شرکت‌های پتروشیمی کشور از ابتدای سال ۱۳۸۳ آغاز شد. در همان سال، یک قرارداد ۲۵ ساله مبادله یوتیلیتی بین شرکت‌های تولیدکننده و مصرف‌کننده این خدمات منعقد گردید. این قرارداد شامل یک بدنه اصلی و مجموعه‌ای از ضمایم بود که نحوه نرخ‌گذاری خدمات جانبی را مشخص می‌کرد. بر اساس مفاد این قرارداد، نرخ خدمات جانبی برای پنج سال نخست به صورت ثابت تعیین شد. در پنج سال دوم، نرخ‌ها هر سال بین ۳ تا ۵ درصد افزایش می‌یافت. برای محصولات پایه گازی نظیر برق و گازهای صنعتی (اکسیژن و نیتروژن)، افزایش سالانه ۳ درصد در نظر گرفته شد. برای محصولات پایه آبی، مانند آب صنعتی و بخار، افزایش نرخ سالانه ۵ درصد تعیین گردید. پس از پایان ده سال نخست قرارداد، در بازه‌ی پنج‌ساله سوم، مقرر شد مذاکرات جدیدی بین تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان یوتیلیتی صورت گیرد تا نرخ‌ها با توجه به نرخ گاز طبیعی و برق صنعتی کشور مجدداً مورد بازبینی و تعیین قرار گیرد. با این حال، در سال ۱۳۸۸، شرکت ملی صنایع پتروشیمی فرمول مشخصی را برای محاسبه نرخ خدمات جانبی تصویب و اعلام کرد. این فرمول، نرخ‌ها را بر اساس تغییرات نرخ دلار و گاز سوخت به‌روزرسانی می‌کرد و تا سال ۱۳۹۳ مبنای قیمت‌گذاری رسمی قرار گرفت. فرمول مورد استفاده برای محاسبه افزایش نرخ خدمات جانبی به شرح زیر بود:

$$\{0.5 \times (\text{تغییرات نرخ گاز} \times \text{ضریب نرخ گاز}) + (\text{تغییرات نرخ تورم} \times \text{ضریب نرخ تورم})\}$$

در پی اعمال نرخ‌های جدید سرویس‌های جانبی توسط شرکت پتروشیمی مبین در سال ۱۳۹۵، اختلافات عمده‌ای میان این شرکت و برخی از مشتریان آن به وجود آمد. در همین راستا، شرکت سرمایه‌گذاری غدیر (که مالکیت بالادستی برخی شرکت‌های پتروشیمی همچون زاگرس و پردیس را بر عهده دارد) مدعی شد که سرویس‌های جانبی ارائه شده توسط شرکت‌هایی نظیر مبین و فجر، مصداق کالای انحصاری هستند. در پی این ادعا، شرکت غدیر با استناد به قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، از شورای رقابت درخواست کرد که سرویس‌های جانبی به عنوان کالای انحصاری تلقی شده و مشمول تنظیم‌گری قیمتی گردد. با آغاز این اختلاف میان دو هلدینگ بزرگ پتروشیمی کشور — یعنی هلدینگ خلیج فارس (مالک شرکت‌های تولیدکننده یوتیلیتی مانند مبین و فجر) و هلدینگ غدیر (مالک شرکت‌های مصرف‌کننده یوتیلیتی) — موضوع به شرکت ملی صنایع پتروشیمی و شورای رقابت ارجاع داده شد.

پس از بررسی‌های تخصصی، شورای رقابت در تاریخ ۱۵ تیر ۱۳۹۸ (مصوبه شماره ۳۸۲)، انحصاری بودن خدمات جانبی را تأیید و دستورالعمل جدیدی را برای قیمت‌گذاری سرویس‌های جانبی دو شرکت فجر و مبین به شرکت ملی صنایع پتروشیمی ابلاغ نمود. این دستورالعمل، مبنای تعیین نرخ خدمات یوتیلیتی را برای سال ۱۳۹۷ قرار داد و در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ نیز تمدید و اجرا شد. فرمول ارائه‌شده توسط شورای رقابت، مبتنی بر برابری بازده دارایی‌های مولد شرکت‌های تأمین‌کننده یوتیلیتی با بازده دارایی‌های شرکت‌های مصرف‌کننده (پتروشیمی‌ها) طراحی شده است. این فرمول تلاش دارد تا نرخ‌گذاری به گونه‌ای انجام گیرد که تأمین‌کنندگان خدمات جانبی (Utility Providers) از نظر سودآوری در سطحی معقول و مشابه با مصرف‌کنندگان قرار گیرند.

ساختار کلی فرمول مصوب:

$$OR_{p,t} = (\sum_{nL=1} Wc * ROAc,t-1) * AV_{p,t-1} + SG\&Ap,t-1 + OOI_{p,t-1} + COGSp,t-1$$

در فرمول قیمت‌گذاری ابلاغ‌شده توسط شورای رقابت، پسوند p معرف شرکت‌های تولیدکننده یوتیلیتی (نظیر دماوند، فجر و مبین) و پسوند C معرف شرکت‌های مصرف‌کننده (خریداران یوتیلیتی) است. همچنین، سایر اختصارات این فرمول به شرح زیر تفسیر می‌شوند:

- OR : فروش عملیاتی
- ROA : بازده دارایی‌های مولد
- AV : ارزش دارایی‌های مولد
- $COGS$: بهای تمام‌شده کالا
- $SG\&A$: هزینه‌های عمومی و اداری
- OOI : سایر درآمدهای عملیاتی
- T : سال مورد نظر
- $t-1$: سال پیش از آن

گرچه هدف این فرمول، ایجاد تعادل در سطح سودآوری میان شرکت‌های یوتیلیتی و مصرف‌کنندگان آن‌ها بود، اما در عمل نتوانست این هدف را محقق سازد و ایرادات ساختاری مهمی در آن شناسایی شد. مهم‌ترین چالش، تعریف و محاسبه دارایی‌های مولد بود. در حالی که در شرکت‌های پتروشیمی (مصرف‌کننده یوتیلیتی)، موجودی کالا و پیش‌پرداخت‌ها به عنوان دارایی‌های مولد شناخته شده و با ارزش روز در دفاتر ثبت می‌شوند، شرکت‌های یوتیلیتی به دلیل ماهیت خدماتی خود، عملاً فاقد چنین اقلامی هستند. علاوه بر این، استفاده از ارزش دفتری دارایی‌ها در فرمول، در شرایط اقتصادی ایران که با تورم‌های مزمن و جهش‌های ارزی مواجه بوده، باعث شد که این شاخص نمایانگر واقعی ارزش اقتصادی دارایی‌ها نباشد. در نتیجه، نرخ بازده دارایی (ROA) به‌ویژه در شرکت‌های تولیدکننده یوتیلیتی، کمتر از واقعیت اقتصادی آن‌ها محاسبه شد. این در حالی است که شرکت‌های پتروشیمی به دلیل توسعه طرح‌ها، افزایش ذخایر و رشد نرخ دلار، سودهای قابل توجهی کسب کردند اما این سودآوری در نسبت‌های مالی بازتاب نیافت.

در پی این تحولات، هلدینگ خلیج فارس به‌عنوان سهامدار عمده شرکت‌های مبین و فجر، به‌شدت به این فرمول اعتراض کرد و خواستار بازنگری در دستورالعمل قیمت‌گذاری شد. در ادامه، شورای رقابت در جلسه شماره ۴۷۹ مورخ ۲۹ شهریور ۱۴۰۰ با بررسی مجدد موضوع، اصلاحاتی در دستورالعمل خود اعمال نمود. در این جلسه، موارد زیر تصویب شد:

- شرکت ملی صنایع پتروشیمی به عنوان مرجع نهایی محاسبه و اعلام قیمت سرویس‌های جانبی تعیین گردید.
 - مقرر شد برای تعیین دقیق ارزش به‌روز دارایی‌های ثابت شرکت‌های تولیدکننده و مصرف‌کننده، یک هیأت کارشناسی منتخب شرکت ملی صنایع پتروشیمی با روشی یکنواخت اقدام به ارزیابی دارایی‌ها نماید.
 - در بند (ب) این مصوبه، شورای رقابت خواستار استعلام رسمی از سازمان حسابرسی برای تعریف دقیق سرفصل‌های دارایی‌های مولد شد؛ خصوصاً در مورد اقلامی مانند موجودی کالا و پیش‌پرداخت‌ها که با توجه به تفاوت فعالیت دو نوع شرکت، نیاز به بررسی جداگانه دارند.
 - همچنین یک تعریف جدید از دارایی‌های مولد ارائه شد: تنها اقلام استهلاک‌پذیر به عنوان دارایی مولد شناخته می‌شوند؛ بنابراین زمین (به دلیل استهلاک‌ناپذیر بودن) از این فهرست خارج گردید.
- در جدول زیر، روند نرخ فروش دلاری محصولات شرکت پتروشیمی مبین در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۲ ارائه شده است. این بازه، به‌ویژه سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰، دوره‌ای بحرانی برای شرکت‌های تولیدکننده یوتیلیتی مانند مبین بود؛ چراکه فرمول قیمت‌گذاری خدمات جانبی (یوتیلیتی) که در آن سال‌ها اجرایی شده بود، مشکلات جدی در تطابق با واقعیت‌های مالی و اقتصادی کشور داشت. از جمله دلایل کاهش فروش (بر حسب دلار) در این بازه می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- فرمول ناعادلانه قیمت‌گذاری مبتنی بر بازده دارایی‌های مولد (ROA)، باعث کاهش درآمد شرکت‌های یوتیلیتی شد.
- شرکت‌های مصرف‌کننده یوتیلیتی (پتروشیمی‌های تولیدکننده) دارایی‌هایی مانند موجودی مواد و کالا دارند که به‌صورت دلاری و به ارزش روز در دفاتر ثبت می‌شوند، اما دارایی‌های مولد شرکت‌های یوتیلیتی عمدتاً دارایی‌های ثابت استهلاک‌پذیر هستند که ارزش دفتری آنها سال به سال کاهش می‌یابد.
- این تفاوت ساختاری، موجب شد در محاسبات ROA و ارزش دارایی‌ها، شکاف شدیدی به زیان شرکت پتروشیمی مبین ایجاد شود.

نتیجه این روند، کاهش مستمر درآمد دلاری پتروشیمی مبین بود، به‌گونه‌ای که اگر این روند ادامه می‌یافت، سودآوری شرکت به سمت صفر میل می‌کرد. در سال ۱۴۰۰ و با اصلاح فرمول قیمت‌گذاری توسط شورای رقابت و شرکت ملی صنایع پتروشیمی، ورق برگشت. نرخ‌های جدید، تطابق بهتری با ساختار مالی شرکت‌های یوتیلیتی پیدا کردند و به دنبال آن

میانگین نرخ دلاری فروش محصولات پتروشیمی مبین بیش از ۲۰۰ درصد افزایش یافت. با این حال، در همین دوره، نرخ گاز سوخت (به عنوان خوراک پایه) نیز با افزایشی بیش از ۳۵۰ درصد مواجه شد که بخشی از جهش درآمد را خنثی کرده و همچنان چالشی مهم در ساختار هزینه‌ای شرکت به‌شمار می‌رود.

جدول ۱. سری زمانی نرخ دلاری فروش محصولات پتروشیمی مبین

پتروشیمی مبین							دلار به ازای هر واحد	یوتیلیتی
اعمال اصلاحات در فرمول شورای رقابت			شروع قیمت گذاری بر اساس فرمول شورای رقابت			NPC		
۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶		
۰.۰۹	۰.۰۷	۰.۰۹	۰.۰۳	۰.۰۴	۰.۰۶	۰.۰۶	نرمال متر مکعب	هوای لیزار دقیق
۱۲.۸۱	۱۲.۲۲	۱۷.۵۳	۵.۲۸	۸.۵	۹.۶۴	۱۰.۳۳	تن	بخار
۰.۰۹	۰.۰۸	۰.۱۲	۰.۰۴	۰.۰۶	۰.۰۷	۰.۰۷	نرمال متر مکعب	اکسیژن گازی
۵۱.۴۷	۴۵.۹۳	۶۶.۱۷	۲۱.۰۸	۳۴.۱۵	۳۸.۳۴	۴۱.۱۲	مگاوات بر ساعت	برق
۰.۰۶	۰.۰۶	۰.۰۶	۰.۰۲	۰.۰۳	۰.۰۵	۰.۰۴	نرمال متر مکعب	هوای سرویس
۰.۰۹	۰.۰۵	۰.۰۶	۰.۰۱	۰.۰۲	۰.۰۲	۰.۰۳	نرمال متر مکعب	نرخ گاز خوراک
۲۸۵	۲۳۵	۵۶۹	۱۸۵	۲۶۰	۲۷۷	۲۷۹	میلیون دلار	سود خالص مبین

ماخذ: داده‌های منتشر شده در کدال

افزایش قابل توجه نرخ خدمات یوتیلیتی در سال‌های اخیر، به‌ویژه پس از اعمال اصلاحات قیمتی در سال ۱۴۰۰، شرکت‌های مصرف‌کننده همچون پتروشیمی زاگرس را به سمت خودکفایی و احداث واحدهای مستقل تولید یوتیلیتی سوق داده است. در همین راستا، شرکت پتروشیمی زاگرس در سال ۱۴۰۲ قرارداد احداث دو واحد^۱ ASU جهت تولید گاز اکسیژن را با ظرفیتی معادل ۸۶ هزار تن در سال برای هر واحد و در بازه زمانی ۳۶ ماهه امضا کرد. این واحدها قرار است تا اوایل سال ۱۴۰۵ به بهره‌برداری برسند.

پیامدهای راهبردی این سرمایه‌گذاری

- قرارداد تأمین یوتیلیتی پتروشیمی زاگرس با پتروشیمی مبین تا سال ۱۴۰۹ ادامه دارد، اما با بهره‌برداری از این واحد جدید، احتمالاً همکاری در بخش تأمین اکسیژن متوقف خواهد شد.
 - احداث این واحد مستلزم سرمایه‌گذاری اولیه‌ای معادل ۱۷۰ میلیون دلار بوده، و با در نظر گرفتن نیاز به نیروگاه کوچک برای تأمین برق مورد نیاز ASU، مجموع هزینه سرمایه‌گذاری ممکن است به ۲ تا ۳ برابر افزایش یابد.
 - مصرف بالای انرژی این واحد، زاگرس را با چالش‌های عملیاتی جدی مواجه خواهد کرد و ممکن است وابستگی به تأمین برق از سوی پتروشیمی مبین به عنوان اهرم فشار مطرح شود.
- با وجود احداث واحد ASU، پتروشیمی زاگرس همچنان برای سایر خدمات جانبی به پتروشیمی مبین وابسته خواهد بود. این وابستگی متقابل در کنار رقابت و چالش‌های گذشته، می‌تواند زمینه‌ساز اختلافات جدید و پیچیده‌تر در آینده شود.

۴. جمع‌بندی و پیشنهاد

1 . Air Separation Unit

در سال‌های اخیر، افزایش چشمگیر نرخ سرویس‌های جانبی در شرکت‌های تولیدکننده یوتیلیتی ناشی از دو عامل اصلی بوده است:

۱. افزایش هزینه‌های نهاده‌های تولیدی نظیر گاز طبیعی،
 ۲. اصلاح فرمول‌های قیمت‌گذاری بر مبنای شاخص‌هایی همچون بازده دارایی‌های مولد.
- این تحولات هرچند در راستای واقعی‌سازی قیمت‌ها صورت گرفت، اما با افزایش هزینه‌های مصرف‌کنندگان، به‌ویژه شرکت‌های پتروشیمی، ریسک فعالیت شرکت‌های یوتیلیتی در آینده را نیز افزایش داده است. از سوی دیگر، چنانچه سیاست‌گذاری قیمت به نحوی پیش رود که نرخ‌های تعیین‌شده نتوانند هزینه‌های تولید را پوشش دهند، این موضوع می‌تواند منجر به:

- اتلاف منابع اقتصادی،
 - سرکوب مصرف بهینه،
 - و نهایتاً کاهش سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های یوتیلیتی شود.
- این چالش‌ها مشابه تجربه صنعت فولاد در کشور است که در آن نیز به دلیل سیاست‌های قیمت‌گذاری غیرمنعطف، اختلافات مزمینی در زنجیره ارزش (از سنگ آهن تا محصول نهایی) وجود دارد. تنها در حالتی که هلدینگی مانند فولاد مبارکه به‌صورت یکپارچه در کل زنجیره سرمایه‌گذاری کند، می‌توان به سودآوری پایدار دست یافت. بقای شرکت‌های تولیدکننده و مصرف‌کننده یوتیلیتی، وابسته به ارتباط متقابل و هماهنگ میان این دو بخش است. در این میان، اصلی‌ترین ضعف، خصوصی‌سازی ناقص و جزیره‌ای این شرکت‌ها بدون درنظر گرفتن منطق زنجیره‌ای بوده است.

پیشنهادهای کلیدی

۱. بازطراحی سیاست‌های قیمت‌گذاری:
 - بر مبنای واقعیات اقتصادی و نه صرفاً فرمول‌های ثابت و حسابداری؛
 - درنظر گرفتن شاخص‌های کارایی، سرمایه‌گذاری و ریسک‌های عملیاتی؛
۲. تقویت نهاد تنظیم‌گر تخصصی در حوزه یوتیلیتی:
 - با نقش فعال‌تر شرکت ملی صنایع پتروشیمی در سیاست‌گذاری و توازن منافع.
۳. تدوین استراتژی یکپارچه مدیریت انرژی و یوتیلیتی:
 - مبتنی بر نگاه کل‌نگر به زنجیره ارزش پتروشیمی و سایر صنایع بزرگ؛
 - شناسایی نقاط گلوگاهی و پیش‌بینی ظرفیت‌های آینده.
۴. ایجاد مشوق برای سرمایه‌گذاری مشترک در زیرساخت‌های یوتیلیتی:
 - به‌ویژه در مناطق جدیدی همچون مکران و عسلویه فازهای توسعه‌نیافته.

منابع و مآخذ:

About us

The section of oil, gas and petro-chemistry is the up-most and first industrial vantage of the country and the pivot of the Economy of Iran. Regarding the importance of this section and the need for coordinating and organizing the most active people in the field of production and exporting oil, gas, and petrochemical products, some forethoughtful and job- makers in the private section of the country decided to come together to fight against the threats by using the opportunity of mass intelligence and potentials.

2023 Iranian Oil, Gas and Petrochemical products exports' association All Rights Reserved.

OPEX Publications

Website: <http://www.opex.ir>

Contact information: <http://www.opex.ir/en/aboutus/contactus>